

„150 éves az állami fordítószolgálat” Beszámoló a jubileumi konferenciáról

***(Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.
A Magyar Parlament Felsőházi Terme, 2019. március 22.)***

Szoták Szilvia

E-mail: szotaksz@t-online.hu

Idén 150 esztendeje annak, hogy 1869. március 25-én a Magyarországi Rendeleték Tárában kivonatossan megjelent, hogy „*a magyar királyi miniszterelnökségnél egy központi fordítói osztály állíttatott fel*”. Erre emlékezve 2019-ben az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda méltóképpen akart tisztelni nagy elődei előtt, s ez alkalomból jubileumi rendezvénysorozattal készült. Az ünnepségsorozat március 22-én egy ünnepi konferenciával kezdődött – az állami fordítószolgálat fennállásának 150. évi évfordulóján – a Parlament Felsőházi termében, amelyen több mint 300 fő vett részt. Az esemény egyben része volt annak a már hagyománnyá vált rendezvénysorozatnak is, amelynek keretében az OFFI Zrt. – immár huszonegyedik alkalommal – kétnapos fordítástudományi konferenciát szervez az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Fordító- és Tolmácsképző Tanszékével.

A konferenciát dr. Gellén Márton módszertani irányításért felelős helyettes államtitkár nyitotta meg, aki az OFFI Zrt. felett tulajdonosi jogokat gyakorló Igazságügyi Minisztériumot képviselte. Az ELTE részéről dr. Borhy László rektor köszöntötte a résztvevőket, aki a két szervezet együttműködésének fontosságát hangsúlyozta köszöntőjében és kiemelte nemcsak az ELTE-n folyó fordítástudományi doktori iskola, hanem az OFFI gyakornoki programjának jelentőségét is a fordító-, és tolmácshallgatók képzésében. Az OFFI Zrt. vezérigazgatója, dr. Németh Gabriella az állami fordítóiroda előtt álló 21. századi kihívásokról, majd az előző évtizedek kiemelkedő fontosságú eseményeiről beszélt. Elmondta, hogy napjainkban az 1869-ben alapított Központi Fordító Osztály fordításszakmai és közszolgálati hagyományait ötvözik az elektronizált, projektmenedzsment alapú, és a nemzetközi szabványoknak is megfelelő megoldásokkal.

Ezt követően az OFFI Zrt. munkatársai, mentorai, lektorai és egykori vezetői kimagasló tevékenységükért a 150 éves jubileumra készült emlékéremben részesültek. Kitüntetést kapott többek között a 95 esztendő dr. Vida Tamás,

az OFFI egykori igazgatóhelyettese, aki évtizedeken át támogatta kiemelkedő munkájával az állami fordítószolgálatot, segítette az együttműködést a fordítóképző intézményekkel, s ugyanakkor számos fiatalnak volt mentora és adta át tudását, tapasztalatait.

Az elismerések után négy plenáris előadás következett. Elsőként dr. Szoatak Szilvia, az OFFI Zrt. lektorátusvezetője tartott előadást *Az 1869-ben alapított Központi Fordító Osztálytól az ISO 17100-ig* címmel, melyben beszámolt a Miniszterelnökségen 1869-ben megalapított állami fordítói osztály munkájáról, nyelvi közvetítő tevékenységéről a kezdetektől napjainkig, s igazolta, hogy a hagyomány és modernitás jól kiegészítik egymást a 21. században is. Az előadásban bemutatta levéltári kutatásának eredményeit, amiből megismerhettük az eredeti iratokat és a fordítóosztály működésének állomásait: azaz hogyan került a miniszterelnökségtől (1869–1907) a Belügyminisztériumhoz (1907–1949), majd az igazságügyhöz (1949–), és alakult át előbb önálló gazdasági szervezeté, majd 1994-ben részvénytársasággá.

A plenáris előadásban megemlékezett az első fordítói osztály vezetőjéről, Ferencz Józsefről, aki a nyugati nyelvek mellett ismerte az államban élő valamennyi nemzetiség nyelvét. Utalt Ferencz azon 1873. március 31-én kelt levelére is, amelyben a hajdani osztályvezető a feladatokról ír, s *„mintegy deklarálja a miniszter felé az osztály feladatait, többek között a lapszemlést (50–60 lapról van szó), a tolmácsolást és a hiteles fordítást említi csaknem húsz nyelvről ugyanannyi nyelvre (5000-et megközelítő félív fordításáról és hitelesítéséről tesz említést). Felsorolásában megemlíti ezeknek a szövegeknek a műfaját is, ezek között vannak törvények, rendeletek, alapszabályok, szerződések, műszaki fordítások, anyakönyvek, végrendeletek, váltók, jegyzői kivonatok stb.* (Szoatak 2019a: 21).

Dr. Klaudy Kinga, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsoló Tanszékének professzora *A társadalmi megrendelés szerepe a fordítástudomány fejlődésében: az OFFI és a fordítóképzés kapcsolatának kezdetei* címmel tartott előadást, amelyben kitért arra is, milyen fontosnak tartotta a két szervezet együttműködését, az elméleti és a gyakorlati szakemberek tapasztalatcseréjét. Előadásából kiderült, hogy a két szervezet (ELTE és OFFI) közötti tudásátadás kezdetei egészen a 1970-es '80-as évekre nyúlnak vissza, s ez a kapcsolat a kilencvenes évektől napjainkig vált egyre intenzívebbé. A közös szakmai konferenciákon túl az OFFI Zrt. munkatársai oktatnak az intézetben, s ezzel párhuzamosan az ELTE BTK FTT hallgatóinak gyakornoki és mentori helyet kínál az OFFI Zrt.

Dr. Somssich Réka (ELTE ÁJK) és dr. Gáspár Endre (Igazságügyi Minisztérium) *A magyar jogszabályok angol nyelvre fordítása holisztikus megközelítésben* címmel a 2017-ben induló igazságügyi jogszabályfordítási projekt eddigi eredményeiről számolt be, amelyben az OFFI Zrt. fordítói és lektorai is részt vettek. A munka eredményét – a lefordított jogszabályokat – a *Nemzeti Jogszabálytárban* találhatjuk meg. A projektben az egységes fordítási útmutató megalkotásán túl fordító, terminológus, nyelvi és szakmai lektor dolgozott aktívan együtt annak érdekében, hogy megfeleljenek a következő kihívásoknak: *„a holisztikus, rendszerfüggő és koordinált fordítási szemlélet érvényesülése, a különböző jogszabályfordítások közti következetesség betartása a szakszóhasználat terén és az eltérő jogi hagyományok áthidalása (l. kontinentális vs. Common Law), továbbá az*

uniós és nemzetközi jogi nyelvhasználat átgondolt és indokolt esetben történő használata” (Tamás és Klenk 2019: 40). Az előadók beszámoltak arról, hogy a terminushasználat terén milyen módszereket kellett alkalmazniuk annak érdekében, hogy következetesek legyenek: így került sor a tartalmilag legközelebb álló analóg fogalmak használatára (l. funkcionális ekvivalens), illetve a körülírás és szükség esetén az új kifejezések (terminusjelöltek) megalkotására.

A záró plenáris előadást dr. Vadász Viktor, a Fővárosi Törvényszék bírása tartotta *Anyanyelvhasználat a tárgyalóteremben – bírósági tolmácsolás* címmel. Előadásában elhangzott, hogy mennyire fontos, hogy minden egyes büncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy igény szerint ingyenes tolmács áll a rendelkezésére a bírósági tárgyaláson, ahogy erről az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelvében megfogalmazott ajánlás is rendelkezik. A hazai jogrendszer szerint a tolmács nem megfelelő teljesítménye esetében az eljárás megismétlendő.

A délutáni program szerint – az OFFI Akadémia keretében – műhelymunka következett a Parlament bizottsági termeiben és az Igazságügyi Minisztérium Kossuth téri épületében. Első alkalommal látogatott el hozzánk az OFFI meghívására az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezetétől Geoffrey Westgate (WIPO, PCT Translation Division, Head of Support Division), aki *WIPO Pearl: The Terminology Portal of the World Intellectual Property Organization* címmel tartott szakmai szempontból számunkra újdonságerejű előadást a tíz munkanyelvvel dolgozó szervezet küldetéséről. Kitért arra, hogy az általa vezetett osztály 2018-ban 167 millió szót fordított le, ugyanakkor beszámolt a WIPO Pearl terminológiai adatbázisának használatáról és az osztály legfontosabb feladatairól is. Megtudtuk, hogy a WIPO Pearl terminológiai adatbázis egyedisége és újdonsága abban mutatható ki, hogy *a nyelvi keresésen kívül fogalmi hálók alkalmazásával a fogalmak közti alá-, fölé- és mellérendeltségi, továbbá asszociatív viszonyok jelölésével komplex módon is lehetővé teszi a keresést* (Tamás és Klenk 2019: 41).

Az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága képviseletében három műhelyvezető ünnepelt a szervezettel és tartott előadást a hallgatóság aktív bevonásával. A magyarországi képviselet nevében Szokolczai Ágnes *A nagyközönségnek szóló uniós dokumentumok közérthető fordítása* témakörben tartott gondolatébresztő előadást, a Terminológiai Koordinációs Osztályról Fótos Annamária *A IATE és én: mit nyújt számomra az EU megújult terminológiai adatbázisa?* címmel ismertette meg a hallgatósággal a megújult IATE adatbázist, a Magyar Nyelvi Osztályról Lesznyák Ágnes az *eTranslation: Interakcióban a fordító és a számítógép* címmel beszélt a gépi fordításról jelenéről és jövőjéről.

Dr. Somssich Réka és dr. Gáspár Endre a műhely keretében a délelőtti előadásukra építettek: *Gyakorlati terminológiai és stilisztikai dilemmák a jogi szövegek fordítása során* címmel egy problémafelvető referátummal folytatták a gyakorlati munkát, amely során konkrét példamondatok ismertetésével vetettek fel izgalmas és hasznosítható jogszabályfordítási kérdéseket.

Az ünnepi eseményre az OFFI Zrt. két lektorált kötetel készült: *Az állami fordítószolgálat 150 éve* címmel történeti áttekintést olvashatnak és a fordítószolgálat jogi kodifikációs folyamatát ismerhetik meg, valamint a szakfordítás szabályozását, a hitelesítés intézményeit, a fordítási folyamatban is releváns kö-

zérthetőség jelentőségét és a névátírás szabályait ismerhetik meg; A *Diszciplínák találkozása: nyelvi közvetítés a XXI. században* című tanulmánykötetben pedig olyan angol és magyar nyelvű tanulmányokat olvashatnak hazai és külföldi szerzők tollából, amelyekben a legújabb kutatási eredményeiket osztották meg a fordítás és tolmácsolás kutatása, gyakorlata, oktatás, továbbá a fordítástudomány, a jogi szaknyelvi közvetítés és terminológia területéről.

Irodalom

- Szőták Sz. (szerk.) 2019a. *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Budapest: OFFI Zrt.
- Szőták Sz. (szerk.) 2019b. *Diszciplínák találkozása: nyelvi közvetítés a XXI. században*. Budapest: OFFI Zrt.
- Tamás D. M., Klenk M. 2019. 150 éves az állami fordítószolgálat. *Magyar Jogi Nyelv* Vol. 1. 40–41.

Internetes források

- 150.offi.hu (A letöltés ideje: 2019. 10. 20.)
- <https://iate.europa.eu/home> (A letöltés ideje: 2019. 11. 20.)
- <http://njt.hu/njt.php?translated> (A letöltés ideje: 2019. 11. 10.)
- <https://jogi-terminologia.im.gov.hu/> (A letöltés ideje: 2019. 10. 19.)
- <https://www.wipo.int/reference/en/wipopearl/> (A letöltés ideje: 2019. 10. 05.)